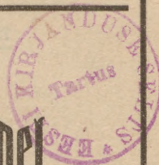

A 5628e
„Lapper'i“ raamatufogu. Nr 5

Lumedatel tundidel

H. Pöögelmann

Tallinnas 1917

5. 1880. aastal. "Vespe"

1880. aastal. "Vespe"

1880. aastal. "Vespe"

B. Mäns'i trükk, Tallinnas, Laial nui. 5.

H. Pöögelmann

Tumedatel tundidel ...

Tallinnas 1917

nnom19986P 2

Eesti Kirjandusmuuseumi
arhiivraamatukogu

Nr 219819695

Tumedad tunnid algavad siis, kui valguseallikas loodele wajub ja öösised warjud oma mustawaid tiibu ilma üle lautawad. Kui päewal pelglikult uinuwateist soodest ja rabadest õhtawilul uduwöö kerkib ja üle aasade ning wäljade laiali wenides kõik oma niiske, sumbunud sõba alla matab. Wõi kui tinarasked pilwetangad tähewõlwi warjawad, kui raagus okstes winge tuul wihiseb, rabinal ja ladinal wihmaga afnaid ja seinu uhtudes . . . Siis räägime tumedatest tundidest.

Aga veel palju on teisigi tumedaid tundisid. . . Kui eluraskus rõdemudehelgi filmist peletab, kui mured kulmule kortsusid jooniwad, kui furwastus, walu, lein raudse käega rinnust ohkeid wälja wajutab, kui . . . oo, kes jõuab üles lugeda kõiki neid kannatuse linnikuid ja wõrkusid, millega saatuse kare käsi inimesele

elus tumedaid tundisid walmistab, ta selget, elurõõmsat waadet warjutab?! . . .

Ja siisgi — misjuguise nõrga uduwinena paistawad kõik need üksikute ja isegi hulkade saatustlised kannatused selle kohutawa pimeduse kõrwal, millega sõda oma liginemisel maad lööb!

Sõda! . . .

Mõtled ja mõtled . . . Tunned, nagu lähets kõik su filmade ees pimedaks. Tunned, nagu kauks ilmast mingisugune walitsew wõim, mis senini siin korda pidanud, mille juhtawal jõul senini kõik elu korralikult roobastes jooksnud. Nagu kauks elumõte üleüldse, ja annaks maad meeletule äwitamisetormile, rüüstamisele, purustamisele, tapmisele, toledale tapmisele, mille kõrwal kõik pappide kohutawad kirjeldused põrgutoledustest weel terge naljamänguna paistawad. Tunned, nagu langeks kõik see aastatuhandate pikkune kultura, haridusetöö, inimlik edu, millega me nii sagedaste armastame keldida, mille üle meie tuhandeid ja tuhandeid paksusid raamatuid oleme kirjutanud, milles meie endid ainult loomariigist taewatõrgusele ei lahuta, waid isegi oma wendade, teiste rahwatõugude

peale kätteulatamata kõrgusest armastame
alla waadata — tunned, nagu rebeneks see
kõrgekstiidetud kultura nagu petlik suitsu-
wing, ja langeks inimesesugu kaugale tagasi
metsiku minewiku mustawasse werisesse ku-
ristikku. . . Nagu oleks kõik meie kõrge teadus,
meie sügawad uurimisetööd, meie ettekaju-
tused kõrgetest kõlblistest põhjusemõtetest, kõik
meie headusenõuded ja ilutunded, kõik kunsti-
püüded, kõik luulewallad, kõik meie usutärsud
ja pühakspeetud arwamised, meie jumalik
waim ja inimlik mõistus — nagu oleks
kõik see ainult ilus unenägu olnud, mis
nüüd nii kohutawalt lõppes, kui inimesed
miljonitena karjades, ikka weel needsamad
tiskjad ja murdjad metsloomad, mis nad
kümnetetuhandate aastate eest olnud, üksteist
äwitama tõttawad, ainult mitu tuhat korda
kohutawamalt kui sel kaugel metsikul ajal,
kus ainult küünte, hammaste ja rusikatega,
mees mehe wasta wõideldi, kuna nüüd
aastatuhandate pikkune „kultura“ omale
päratu hirmsa masinawärgi on loonud, mille
abil wõimalik on suurel määral — **inimesi**
tappa! . . .

*

Kui kergeste on see üteldud, kirjutatud, luetud ja — unustatud! Meie lueme kokkupõrkamistest, võitlustest, lahingutest, lueme sadadest ja tuhandatest tapetutest, kümnetest tuhandatest haawatutest, ja — ei saa ikkagi veel „head sõja tuju“, sest meie teame, et seal sajad tuhanded, miljonid üksteise wastas seisavad, ja meie ootame ikka veel suuremaid lahinguid, kus kümned tuhanded tapetakse, sajad tuhanded purustatakse, wigastatakse.

Meie vaatame seda kohutawat ävitamistööd nagu were-mängu, mis meid ainult teatawas awaruses küllalt kõdistada suudab.

Ja siiski, misjugune sügav elufurbmäng — oo, mitte mäng, misjugune põhjatu furb saatus peitub igas kuulis, igas pommitillus, mis jälle võitlusferidadest ühe noore elu ära kustutab. Meile on see ainult „üks“, ainult arm, mis üleüldist langenute armu suurendab, aga seal kangel, kangel on see tuline ora, mis südametesje tungib, kõrwetab, põletab. Seal kistakse maapinnast tugew, elujõuline puu välja, mille iga juure otsas üks elaw tundeline süda ripub, süda, mis nüüd werd ja pisaraid nutab. . . nii mõnigi

nendest kuni omal eluküünal kustub. Wene
fuur luuletaja Nekrassow on sellest meile
wäitse, aga sügawtundelise pildifese loonud
(1854). Eesti keele on seda nõnda tõlgitud:

Rui sõjahirmsust tähel' panen,
mul iga uue ohwri ees
ei meelt tee ärdaks sõber, naine,
ka mitte langend sõjamees. . .

Oh, naine ikka troosti leiab,
hea sõber sõbral meelest läeb,
kuid leinakoormat eluajaks
üks süda kannatama jääb.

Kest filmakirja-tegewust,
kest eluproosat, kõlwatust
on ainsad pühad pisarad,
mis waesed emad walawad!

Ei unu emal iialgi
laps, mis tal sõjas surmati,
ei norgus ofse ülesse
saa tõsta leinapajuse!

*

Ja ikka ja ikka küsiwad need palawad
pisarad, mis enamiste salaja põllenurkadesse
kogutakse, küsiwad need walul wingunud

huuled, need kurbtuselooriga kaetud silmad, küsib purustatud süda:

Miks?!

Miks? Mispärast? Mistarwis? . . .

Ruid keegi ei anna wastust, mis rahuldaks, mis küsijat rahustaks.

Seft kõik need suured sõnad isamaakaitsemisest, rahwuslikust enesekaitsest, seadustest ja wabadustest, õigustest ja huwidest, kõik need kõmawad kutsed rasketel tundidel waltsejatega ühes seista, „waenlase wasta wälja astuda“ — kõik see wõib ilus, wõib isegi rahustaw ja arusaadaw olla teistele, aga mis pakub see leinajale südamele? — Mitte midagi!

Wagusalt tegi ta senini oma tööd kusagil kaugel Urali ääres metsakülas, wõi Astrahani kalalaewal, wõi Wolga sadamas, wõi Wladimiri riidewabrikus, wõi Doni kaewandustes. Tegi tööd ja ei tundnud mingit wihawaenu Hannoveri wõi Böömi talupoja, Rheini kaewandusetoölise ega Sakseni kangru wasta. Mis oli tal ka nendega tegemist!

Ja nüüd korraga piab ta nendega wõitlema, elu ja surma peale. — Wõi — kes teab, kellega ta seal wõitleb; ta ei tea, ei

tunne nendest ühtegi, wahest ei näegi ta neid wallide taha. Muudkui tapa, wõi — lase ennast tappa.

Vinult sellepärast, et nii — kästakse.

Üteldakse: Austria olla meie wendade kallale Serbias tunginud, sellepärast pidawat meie nüüd austrialisi ja sakslasi maha tapma. Aga kuidas on see võimalik, et see Saksa wõi Austria tööline wõi talupoeg, kellega meie siin wastamisi tapame, Serbia kallale tungis? Mis tal sinna asja oli? Kas tal on aimugi Serbiast? Wõib olla, aetakse teda niisamati serblaste kallale, kui meid siin sakslaste ja austrialaste kallale: kästakse — mine ja tapa!

Wõib olla, on neil, kästijatel enestel põhjust wõidelda? Kes teab. Aga miks kutsuwad nad siis meid, rahulikka töölist werewäljale? Mingu ise ja weris-tagu üksteist. Siendagu ise oma arweid! Nüüd kutsuwad nad meid kaasa, endiga ühes wõitlema. Aga kus on nad ise? Nende „kaasas“ olles ei ulataks meid ialgi kuul wõi pomm riivama.

Ja wäsinult wajub pea rinnale, uueste weerewad jämedad pisarad üle kurbtusel

fortsunud palgete, nagu tahaksid nad tulist, näriwat, põletawat walu waigistada, mis ikka ja lõikawalt küsiteleb:

Miks? Mispärast?

*

Jah — mispärast?

Kes wastab? — Waikib maa, waikib taewasgi.

Kas ei olnud meid taewaasemikud maast-madalast saadid õpetanud ja meile kõigewägewama käsuna sisse tuupinud:

Sina ei pia mitte tapma!? Sina piad oma ligemist armastama kui iseennast. Ülemkäsusõna on armastus. . .

Ja nüüd õnnistawad selle armastusekäsüõpetuse prohwetid meid — tapmisele ja paluwad jumalalt „wõitu“ meie tapamasi-natele, s.o. et meie sõjariistad wõimalikult palju werd walaksid. . .

Benemaal andis „püha“ sinod kõikidele waimulikudele käsu inimesi sõjale waimustada. Kölnis, Saksamaal seatakse suurtükid kirikutorni, et parem oleks õhulaewade ja lennumasinade peale põmmutada. Ja kuna kõigi sõdiwate Europa

riikide papid jumalat appi paluwad were-
walamisele, mängiwad New Yorgi papid
— rahupalumise kommejanti. Justnagu ei
oleks see kuuehõlmasidpidi ühele- ja teisele-
poole tiritaw „jumal“ nende eneste tunnis-
tuse järele „kõigewäeline“, kõigeteadja, kelle
tahtmiseta ju warblanegi katuselt maha ei
langewat. Mis tikuwad nad siis tema plaa-
nisiid segama? Teda õpetama, nagu ei teaks
ta ise mis teha? Mis aitawad seal palwed,
kus „kõigewäeline“ ise otsustab?

Ruidas palub üks teie leerist jumalat appi
werewalamisele, kuna teine rahust lallutab?!
Ruidas julgete teie üleüldse jumalat
sõjaga ühendada, seda, kes selgel sõnal
ütelnud: sina ei pia mitte tapma?!

Rakskümmend miljonit inimest, kristlikku
„wenda issandas“ kõige täielikumate tapa-
masinatega üksteist purustamas, üksteise
wara ja elu äwitamas — see on teie krist-
liku ligemisearmastuse kahetuhandeaastase
õpetuse — — — pankrott. See on taewa
pankrott, see on usu pankrott, see on kiriku-
wõimu lõpu algus. Ja kui praeguse kõige
wägewama kristliku kiriku pea — Nooma
paawst — surmawoodil haige olewat...

kurwastuse pärast selle wennatapwa were-
walamise üle, mille ärahooidmiseks kirikuwõim
nii wäeti oli — siis on see silmanähtawaks
tunnistuseks ja nagu tähenduseks, et maa
peal wägewam wõim walitseb kui kiriku
„kõigewäeline“ jumal oma käskudega ja
õpetustega; weel enam: et see wõim ka
„jumala“ ühes ta teenrite ja templitega oma
orjaks surub.

*

See wõim on „kõigewäeline“ kapital . . .
Selle orjuses seisawad kirikud ja floostrid,
papid ja piiskopid; selle sõna kuulewad
kindralid ja ministrid; selle ees nõutawad
alandlikult pead keisrid ja kuningad. See
wõim annab wastuse küsijale: miks? Selle
saagiahnus on, kes rahulikud talupojad ja
töölised tuhandate werstade tagant üksteist
tapma saadab, kes maad rüüstab, elu ja
warandust äwitab, lõpmata leinapisaraid
woolama paneb, see on, kes kultura aasta-
tuhandeded wõidud ja saadused werise ja
metsiku sõjatantsi teenistusesse sunnib ja
inimesesoole tumedad tunnid toob . . . sõja,
fattu, nälja . . . Nälg! . . . Missugune
kohutaw — lunastus! Ei ole esimine fõrd

ajaloos, kus ja ahelaid purustada aitad. „Söögu rahwas ometi kookisid, kui tal leiba ei ole“, hirwitas Brantsuse troonilt kuulus Marie Antoinette rahwa näljatäsa peale. Ja rahwas wastas rewolutsioniga, mis ilusa kuningaproua pea . . . tapalawale wiis, Brantsuse tiranniwalitsuse äwitas ja Europale waba õhuwoolu tõi. — Sada aastat on mööda sellest, kus Napoleon weel kord Europat raudsesse ikksesse tahtis suruda. Sealsamas Waterloo wäljal, kus see tirann saja aasta eest oma ajajärguga hauda langes, seisawad tänapäewgi jälle sajatuhandad lahingus.

Millega löpneb see Waterloo? Kas kaewab ta haua uueaja Napoleonile — kapitalismusele? Kas peletab ta inimesesoo tumedad tunnid ja awab waatele waba ulatuse walguse poole?

1914.
